

Юлія ШВЕЧКОВА,

orcid.org/0000-0002-1441-4541

викладач служби мовної підготовки мовного відділу

Національної академії Національної гвардії України

(Харків, Україна) *YuliiaShvechkova19.03@gmail.com*

ПОЛІТИЧНІ ЕВФЕМІЗМИ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНИХ СТРАТЕГІЙ І ТАКТИК У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ПРОМОВ ТЕРЕЗИ МЕЙ)

Сьогодні однією зі сфер, без якої неможливо уявити наше життя, є політика. Політик як мовна особистість, задіяна в цій галузі, повинен (-нна) володіти своєю мовою на максимально високому рівні, оскільки мова для нього/неї – це запорука його/її професійного успіху. Для досягнення мети своєї промови політичний (-на) діяч (-ка) має вдаватися до безлічі лексико-стилістичних засобів, проте одним із найбільш поширених, безумовно, є евфемізми. Головна ціль, якої прагне досягнути мовець під час евфемізації свого мовлення в ході політичних виступів, полягає у прагненні уникати комунікативних конфліктів, приховувати або пом'якшувати негативні сторони певних явищ у житті суспільства, налагоджувати зі слухачами гарні стосунки. Крім того, політичні евфемізми є одним з найкращих інструментів реалізації комунікативних стратегій і тактик, адже саме завдяки ним можливо максимально ефективно уникнути будь-якої дискримінації, забезпечити ефективну мовленнєву співпрацю учасників комунікативного акту, врегулювати суперечки, вплинути на думку суспільства тощо. Матеріалом проведення нашого дослідження стали 3 тексти політичних промов колишньої прем'єр-міністра Великобританії Терези Мей (за період 2016–2019 рр.), в яких було проаналізовано комунікативні стратегії і тактики, реалізовані за допомогою 40 політичних евфемізмів. Метою статті є виявлення основних комунікативних стратегій і тактик, реалізованих за допомогою політичних евфемізмів, у промовах Терези Мей. У результаті дослідження з'ясовано, що більшість політичних евфемізмів (18 евфемізмів, 45%), які ми виявили в проаналізованих нами промовах Терези Мей, становить стратегію ввічливості (реалізовану такими основними комунікативними тактиками, як максима такту, максима симпатії, максима антиконфліктності, максима згоди). Визначено, що значна кількість (15 евфемізмів, 37,5%) цих мовних засобів допомагає під час реалізації стратегії ухилення (представлену такими основними комунікативними тактиками, як пом'якшення категоричності, узагальнення, відхилення від теми, зміна теми, контроль над темою). Доведено, що політичним евфемізмам цієї політичної діячки також притаманна стратегія маніпулювання (виражена такими основними комунікативними тактиками, як тактика єдності зі слухачами й тактика дистанціювання від небажаної ситуації), хоча в меншій кількості (7 евфемізмів, 17,5%). Перспектива подальшого дослідження вбачається в проведенні компаративного аналізу комунікативних стратегій і тактик у політичному дискурсі на матеріалі промов різних політиків та виявленні особливостей їхніх стратегій і тактик з урахуванням гендерної належності.

Ключові слова: евфемізм, політичний евфемізм, політичний дискурс, комунікативна стратегія, комунікативна тактика.

Yuliia SHVECHKOVA,

orcid.org/0000-0002-1441-4541

Lecturer at the Language Training Service of the Language Department

The National Academy of the National Guard of Ukraine

(Kharkiv, Ukraine) *YuliiaShvechkova19.03@gmail.com*

POLITICAL EUPHEMISMS AS A MEANS OF COMMUNICATIVE STRATEGIES AND TACTICS IMPLEMENTATION (CASE STUDY OF THERESA MAY'S SPEECHES)

Today, one of the areas without which it is impossible to imagine our life is politics. A politician as a linguistic personality involved in this field must know his/her language at the highest level because the language for him/her is a key to his/her professional success. In order to achieve the aim of his/her speech, a politician must resort to many lexical and stylistic means, but one of the most common ones is, of course, euphemisms. The main object that the speaker aims to achieve when using euphemisms during his/her political speeches is to aspire to avoid communicative conflicts, hide or minimize the negative aspects of certain phenomena in society, establish good relations with listeners. In addition, political euphemisms are one of the best tools for communicative strategies and tactics implementation because it is thanks to them that it is possible to avoid any discrimination to maximum effect, ensure effective speech cooperation of

communication act participants, resolve disputes, influence public opinion etc. The material of our research is 3 political speeches of the former Prime Minister of the United Kingdom Theresa May (during the period from 2016 to 2019) where 40 communicative strategies and tactics implemented with the help of 40 political euphemisms have been analyzed. The purpose of the article is to identify the main communicative strategies and tactics implemented by means of political euphemisms in Theresa May's speeches. As a result of our research it has been clarified that most of the political euphemisms (18 euphemisms, 45%) that we found in Theresa May's speeches that we analyzed presents politeness strategy (implemented by such basic communicative tactics as the maxim of tact, the maxim of sympathy, the maxim of anti-conflict, the maxim of consent). It has been found that a significant number (15 euphemisms, 37.5%) of these language tools helps in the implementation of the deviation strategy (represented by such basic communicative tactics as down-toning, generalization, deviation from the topic, change of the topic, control over the topic). It has been proved that the political euphemisms of this political figure are also characterized by the manipulation strategy (expressed by such basic communicative tactics as tactics of unity with listeners and tactics of distancing from an undesirable situation), although they are in the minority (7 euphemisms, 17.5%). The prospects of our further research is the conducting a comparative analysis of communicative strategies and tactics in political discourse on the material of different politicians speeches and the identifying the features of their strategies and tactics taking into account gender.

Key words: *euphemism, political euphemism, political discourse, communicative strategy, communicative tactics.*

Постановка проблеми. Політична діяльність завжди відігравала й відіграє особливо важливу роль, адже саме від неї залежать теперішнє та майбутнє цілих держав. Одними з головних інструментів професійної діяльності політиків, звичайно, є здатність до ефективної комунікації та високий рівень володіння мовою, у тому числі вживання у своїх політичних промовах політичних евфемізмів. Важливість останніх обумовлена тим, що ці мовні засоби допомагають попередити комунікативні конфлікти, уникнути неввічливих та грубих висловлювань, відвернути увагу від державних проблем, применшити їх значення тощо. Крім того, політичні евфемізми є одним із головних інструментів реалізації комунікативних стратегій і тактик, які за умови правильного застосування також відіграють не менш важливу роль у політичному дискурсі, оскільки досягнення поставленої мети неможливе без планування і прогнозування своїх дій і діяльності. Проте питання політичних евфемізмів як засобу реалізації комунікативних стратегій і тактик у політичному дискурсі на матеріалі промов англійських політиків поки що залишається маловивченим, незважаючи на актуальність цієї теми, що визначається надзвичайною важливістю цих лексико-стилістичних засобів у вищезазначеному типі дискурсу, а також користю переймання політичного досвіду провідних країн.

Аналіз досліджень. Вивченням евфемізмів як особливих одиниць мови займалися такі вітчизняні науковці, як О. Януш, В. Великорода, Л. Єфімов, Л. Ставицька, І. Мілева, а також, такі зарубіжні дослідники, як Л. Крисін, Дж. Оруелл, Р. Спірс, Л. Артюшкіна, К. Хем. Проблематиці стратегій і тактик у лінгвістиці приділяли увагу такі українські та закордонні вчені, як Ф. Бацевич, А. Белова, О. Іссерс, І. Брадецька, Т. Янко, Т. ван Дейк.

Мета статті – виявити основні комунікативні стратегії і тактики, реалізовані за допомогою політичних евфемізмів, у промовах Терези Мей.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на те, що у сучасній лінгвістиці представлено безліч дефініцій понять «евфемізм», «політичний евфемізм», «комунікативна стратегія», «комунікативна тактика», єдиної точки зору стосовно їх визначень не існує. У статті ми погоджуємося з українським дослідником О. Янушем, який вважає, що «евфемізми – це вислови, що вживаються для уникнення слів із грубим чи непристойним змістом, неприємним забарвленням» (Януш, 1997: 89).

Щодо поняття «політичний евфемізм», то ми поділяємо точку зору дослідниці К. Темірбаєвої, яка стверджує, що політичні евфемізми – це «слова і вирази, які вживаються у мові політика замість небажаних слів і виразів задля того, щоби приховати, пом'якшити або викривити зміст освітлюваних подій і явищ» (Темірбаєва, 1991: 16).

Таким чином, ми бачимо, що поняття «евфемізм» і «політичний евфемізм» є тотожними, відрізняє їх лише сфера вжитку. Вживання політичних евфемізмів характерне для власне політичного дискурсу.

На основі прагматичних особливостей вживання евфемізмів виділяють безліч відповідних функцій.

І. Грогодза (2013: 28–30) виокремлює такі функції евфемізмів у сучасному політичному дискурсі:

1) маніпулятивна (полягає у використанні евфемізмів задля впливу на свідомість реципієнта, формування його світогляду);

2) маскувальна (передбачає використання евфемізмів представниками певної соціальної, професійної чи вікової групи задля ускладнення сприйняття негативних явищ реальності особами, що не належать до цієї групи);

3) елевативна (евфемізми, які виконують елевативну функцію, використовуються для номінації непрестижних професій, організацій, установ, товарів чи дій);

4) меліоративна (ґрунтується на прагненні адресанта пом'якшити негативні наслідки своєї діяльності або діяльності своїх союзників);

5) кооперативна (відображає прагнення адресанта уникнути статевої, вікової, соціальної, расової або релігійної дискримінації і забезпечити ефективну мовленнєву співпрацю учасників комунікативного акту);

6) превентивна (передбачає використання евфемізмів задля уникнення табуйованих слів, а саме прямих номінацій релігії, смерті, фізіологічних процесів та статевої активності).

Усі функції політичних евфемізмів безпосередньо пов'язані з комунікативними стратегіями і тактиками, яких дотримується політичний (-на) діяч (-ка).

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови зафіксовано таке визначення понять «стратегія» і «тактика»: стратегія – це мистецтво економічного, політичного і суспільного керівництва масами, яке має визначити головний напрям їхніх дій і вчинків; тактика – це способи, прийоми досягнення певної мети (Бусел та ін., 2005: 1399, 1428). Ми вважаємо, що ці визначення є доволі влучними, тому в нашій роботі спираємося саме на них.

На нашу думку, найбільш поширеними стратегіями, які можуть бути реалізованими за допомогою політичних евфемізмів, є стратегії ввічливості, співробітництва, маніпулювання, ухилення, переконання.

Перевірити це припущення ми вирішили на політичних евфемізмах колишньої прем'єр-міністра Великобританії Терези Мей.

Як ми з'ясували, головними мотивами вибору комунікативних стратегій і тактик у політичному дискурсі Терези Мей є такі: необхідність дотримання правил ввічливості; пом'якшення гострих кутів різних соціальних питань; прагнення уникнути суспільного резонансу, масових обурень, що можуть призвести до певних мітингів, страйків; намагання уникнути міжнародних конфліктів. Ці мотиви привели до дотримання нею в проаналізованих нами промовах стратегій ввічливості, ухилення та маніпулювання.

Яскравими прикладами евфемізмів, які представляють стратегію ввічливості, можна назвати евфемізми, які виконують кооперативну, елевативну та превентивну функції. Наприклад, а privileged few – привілейований клас (у цьому кон-

тексті замінює rich people – багаті люди) (2016b); two people who love one another regardless of their sexuality – двоє людей, які кохають одне одного, незважаючи на свою статеву належність (у цьому контексті замінює пряме найменування людей із нетрадиційною сексуальною орієнтацією) (2016b); black – темношкірий (у цьому контексті замінює a Negro – негр) (2016a) (тут і далі переклад автора статті – Ю. Швечкової).

У досліджених нами промовах Терези Мей стратегія ввічливості була реалізована переважно такими тактиками, як максима такту, максима симпатії, максима антиконфліктності, максима згоди.

Доволі вагоме місце у її політичних промовах також посідає стратегія ухилення. Під час своїх політичних виступів колишня прем'єр-міністр вдавалася до евфемізмів, які виконують меліоративну та маскувальну функції, адже саме вони є «постійними помічниками» цієї стратегії. Прикладами політичних евфемізмів, якими вона представлена, є такі: *injustices – несправедливості* (у цьому контексті замінює *social and economic problems – соціальні та економічні проблеми*) (May, 2016a); *people don't always have job security – люди не завжди мають гарантію робочого місця* (у цьому контексті замінює фразу на кшталт «люди не завжди захищені від звільнення», що, звичайно ж, звучала би більш гостро) (May, 2016b); *I leave Downing Street – Я залишаю Даунінг-стріт* (у цьому контексті замінює пряме найменування цього поняття, а саме те, що Тереза Мей не просто йде з цієї вулиці, а залишає посаду прем'єр-міністра, від прямого найменування чого політична діячка ухилилася, адже це й так стало неприємною подією для її прибічників) (May, 2019).

Для реалізації цієї стратегії Тереза Мей вдавалася до таких тактик, як пом'якшення категоричності, узагальнення, відхилення від теми, зміна теми, контроль над темою.

Також у політичних промовах Терези Мей ми помітили стратегію маніпулювання. Стратегія маніпулювання у політичних промовах, як правило, пов'язана з маніпулятивною функцією евфемізмів. Зокрема, дуже часто колишня прем'єр-міністр зверталася до цієї стратегії, говорячи про Брекзїт, адже не секрет, що на момент цієї промови дуже гострим питанням для Британії було питання її виходу з ЄС, голосування щодо якого призвело до безлічі негативних наслідків для країни. Саме тому, щоб якось пом'якшити цей момент, Тереза Мей вирішила вплинути на свідомість негативно налаштованих громадян,

намагаючись змінити їхнє ставлення до цього на позитивне. Серед евфемізмів, які дали змогу реалізувати цю стратегію, варто назвати такі: *a time of great national change* – час великої національної зміни; *an important moment* – важливий момент; *a challenge* – задача (у цих контекстах вони усі замінюють *Brexit* – *Брекзит*) (May, 2016a).

Серед тактик відповідної стратегії у проаналізованих промовах ми виділили тактику єдності зі слухачами й тактику дистанціювання від небажаної ситуації.

Висновки. Аналіз політичних евфемізмів як засобу реалізації комунікативних стратегій і тактик у політичному дискурсі на матеріалі промов Терези Мей дає змогу дійти таких висновків.

1) Терезу Мей можна охарактеризувати як сильну та розсудливу політичну діячку, яка завжди знала що, де та як саме варто сказати для максимального досягнення мети своїх промов, а також чітко розуміла, які стратегії і тактики слід використовувати, одним із головних засобів реалізації яких часто були політичні евфемізми.

2) Під час нашого аналізу у промовах колишньої прем'єр-міністра Великобританії було виявлено такі основні комунікативні стратегії, реалізовані за допомогою політичних евфемізмів, як стратегія ввічливості, стратегія ухилення та

стратегія маніпулювання. Помічено, що стратегія ввічливості представлена такими основними комунікативними тактиками, як максима такту, максима симпатії, максима антиконфліктності, максима згоди; стратегія ухилення – такими основними комунікативними тактиками, як пом'якшення категоричності, узагальнення, відхилення від теми, зміна теми, контроль над темою; стратегія маніпулювання – такими основними комунікативними тактиками, як тактика єдності зі слухачами й тактика дистанціювання від небажаної ситуації.

3) Проведене дослідження дало нам змогу встановити таке відсоткове співвідношення політичних евфемізмів як засобу реалізації різних комунікативних стратегій у політичному дискурсі: політичні евфемізми як засіб реалізації стратегії ввічливості склали 45%, політичні евфемізми як засіб реалізації стратегії ухилення – 37,5%, політичні евфемізми як засіб реалізації стратегії маніпулювання – 17,5%.

4) Перспектива подальшого дослідження вбачається в проведенні компаративного аналізу комунікативних стратегій і тактик у політичному дискурсі на матеріалі промов різних політиків та виявленні особливостей цих стратегій і тактик з урахуванням гендерної належності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Грогодза І. Функції евфемізмів у сучасному політичному дискурсі (на прикладі політичних промов Барака Обами). *Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка*. 2013. № 14 (273). Ч. 3. С. 27–33.
3. Кузьмін П. Дискурс как способ политической деятельности. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. Вернадского. Серия «Философия»*. 2006. Т. 19 (58). № 2. С. 222–227.
4. Переверзев Е., Кожемякин Е. Политический дискурс: многопараметральная модель. *Вестник Воронежского государственного университета. Серия «Лингвистика и межкультурная коммуникация»*. 2008. № 2. С. 74–79.
5. Темирбаева Е. Эвфемизмы в языке политики и в художественной литературе. *Слово в слове и тексте* / ред. Ю. Сулова. Москва : изд-во МГУ, 1991. С. 13–21.
6. Швечкова Ю. Особливості перекладу політичних евфемізмів з урахуванням гендерної належності (на матеріалі промов Девіда Кемерона і Терези Мей). *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Мовознавство. Літературознавство»*. 2020. Вип. 30. Т. 3. С. 175–181.
7. Швечкова Ю. Особливості перекладу політичних евфемізмів (на матеріалі промов Девіда Кемерона). *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Германістика та міжкультурна комунікація»*. 2019. № 1. С. 256–263.
8. Януш О. Евфемізми і мовна естетика. *Культура слова*. 1997. № 50. С. 88–92.
9. Holder R. W. *A Dictionary of Euphemisms: How Not to Say what You Mean*. Oxford : Oxford University Press, 2003. 501 p.
10. May T. Full text: Theresa May's final speech as Prime Minister. July 24, 2019. URL: <https://blogs.spectator.co.uk/2019/07/full-text-theresa-mays-final-speech-as-prime-minister> (дата звернення: 17.01.2020).
11. May T. Full transcript: Theresa May's first speech as Britain's prime minister. July 13, 2016. URL: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2016/07/13/full-transcript-may-promises-bold-new-positive-role-for-britain-after-brexit> (дата звернення: 22.01.2020).
12. May T. Theresa May – her full Brexit speech to Conservative conference. October 2, 2016. URL: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/theresa-may-conference-speech-article-50-brexit-eu-a7341926.html> (дата звернення: 22.01.2020).

REFERENCES

1. Busel, V. (2005). Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Great Dictionary of the modern Ukrainian language]. Kyiv, Irpin : VTF "Perun". 1728 p. [in Ukrainian].
2. Hrogodza, I. (2013). Funktsii evfemiziv u suchasnomu politychnomu dyskursi (na prykladi politychnykh promov Baraka Obamy). [Functions of euphemisms in the contemporary political discourse (on the example of Barack Obama's political speeches)]. *Vistnyk LNU im. Tarasa Shevchenka [Reporter of Luhansk Taras Shevchenko National University]*, no. 14 (273), pp. 27–33.
3. Kuzmin, P. (2006). Diskurs kak sposob politicheskoy deyatel'nosti [Discourse as a way of political activity]. *Uchenye zapiski Tavricheskogo natsionalnogo universiteta imeni V. Vernadskogo. Seriya "Filosofiya" [Scientific notes of V. Vernadsky Taurida National University. Series "Philosophy"]*, vol. 19 (58), no. 2, pp. 222–227 [in Russian].
4. Pereverzev, E., & Kozhemyakin, E. (2008). Politicheskii diskurs: mnogoparametral'naya model [Political discourse: a multi-parameter model]. *Vestnik Voronezhskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya "Lingvistika i mezhkulturnaia kommunikatsiia" [Reporter of Voronezh State University. Series "Linguistics and intercultural communication"]*, no. 2, pp. 74–79 [in Russian].
5. Temirbaeva, E. (1991). Evfemizmy v iazyke politiki i v khudozhestvennoi literature [Euphemisms in the language of politics and in fiction]. *Slovo v slovare i tekste [Word in dictionary and text]* / Yu. Suslova (ed.). Moscow: MGU, pp. 13–21 [in Russian].
6. Shvechkova, Yu. (2020). Osoblyvosti perekladu politychnykh evfemiziv z urakhuvanniam hendernoї nalezhnosti (na materialii promov Devida Cemerona i Terezy Mei) [The peculiarities of political euphemism's translation taking into account gender identity (case study of David Cameron's and Theresa May's speeches)]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya "Movoznavstvo. Literaturoznavstvo" [Interuniversity collection of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Young Scientists Research Papers. Series "Linguistics. Study of Literature"]*, no. 30, vol. 3, pp. 175–181 [in Ukrainian].
7. Shvechkova, Yu. (2019). Osoblyvosti perekladu politychnykh evfemiziv (na materialii promov Devida Cemerona) [The peculiarities of political euphemism's translation (on the material of David Cameron's speeches)]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzh. u-tu. Seriya "Hermanistyka ta mizhkulturna komunikatsiia" [Scientific reporter of Kherson State University. Series "Germanistics and intercultural communication"]*, no. 1, pp. 256–263 [in Ukrainian].
8. Yanush, O. (1997). Evfemizmy i movna estetyka [Euphemisms and linguistic aesthetics]. *Kultura slova [Culture of the word]*, no. 50, pp. 88–92 [in Ukrainian].
9. Holder, R. W. (2003). *A Dictionary of Euphemisms: How Not to Say what You Mean*. Oxford: Oxford University Press. 501 p. [in English].
10. May, T. (2019). Full text: Theresa May's final speech as Prime Minister. Retrieved from: <https://blogs.spectator.co.uk/2019/07/full-text-theresa-mays-final-speech-as-prime-minister> [in English].
11. May, T. (2016a). Full transcript: Theresa May's first speech as Britain's prime minister. Retrieved from: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2016/07/13/full-transcript-may-promises-bold-new-positive-role-for-britain-after-brexit> [in English].
12. May, T. (2016b). Theresa May – her full Brexit speech to Conservative conference. Retrieved from: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/theresa-may-conference-speech-article-50-brexit-eu-a7341926.html> [in English].